

MIČEIM

bulletin

SPECIÁLNÍ ČÍSLO
MUZEJNÍHO BULLETINU
JE VĚNOVÁNO
150. VÝROČÍ ÚMRTÍ
FRANTIŠKA PALACKÉHO.

Muzeum	
Rodný dům F. Palackého	4
Sbírky	
Vivat soror!	10
Fenomén	
František Palacký	16
Focus	
Hodslavická chaloupka	22
Neposlušný žák	30
Varia	
Krajinou Hodslavic	34

// EDITORIAL

Milí čtenáři,

„K rodišti Fr. Palackého Hodslavicím zalétají letos opět nespočetné vzpomínky jedenáctimilionového národa československého. Moravan rodem, vychováním Slovák, národností Čech, syn chudé venkovské rodiny valašské – svým neobyčejným nadáním, vlastní neúnavnou prací se povznosl brzy v nejpřednější řady našeho národa, z něhož jest největších buditelů a vůdců, takže nazván Otcem národa – jako druhdy král Karel IV. slavné paměti Otcem vlasti. Bez prostředí své rodné Moravěny, bez mocných slovenských vlivů ze svých studií v Bratislavě, nebyl by se stal Frant. Palacký nikdy tím, čím nám jest a věčně zůstane československému národu.“ Těmito slovy připomíná v roce 1926 poslanec Adolf Prokůpek 50. výročí Palackého úmrtí.

PŘIPOMÍNÁME 150. VÝROČÍ ÚMRTÍ FRANTIŠKA PALACKÉHO

O dalších sto let později, v roce 2026, bychom na Prokůpkových formulacích možná mnohé upravili. František Palacký dnes jistě nevzbouzí ony „nespočetné vzpomínky“, jeho obraz v české společnosti už přeci jen poněkud vyblednul a okoral. To vše však nemění nic na tom, že řada jeho myšlenek a představ dodnes ovlivňuje náš pohled na to, kým se cítíme být, i na svět, ve kterém žijeme.

Muzeum Novojičín, jehož pevnou součástí je i rodný domek Františka Palackého v Hodslavicích, se v roce 2026 připojuje k připomínce 150. výročí úmrtí této osobnosti mimo jiné i tematickým vydáním muzejního Bulletinu. Čeká tak na Vás řada zajímavostí nejen o Palackém, ale i o jeho rodině, Hodslavicích a vůbec mnoho dalšího.

Příjemné čtení.

Pavel Dvořák

//RODNÝ DŮM FRANTIŠKA PALACKÉHO V HODSLAVICÍCH V PROMĚNÁCH ČASU

MARKÉTA PALOVSKÁ
(MUZEUM NOVOJIČÍNSKA),
JANA KOUDELOVÁ (NPÚ),
ROMANA ROŠOVÁ (NPÚ)

NOVÉ POZNATKY O VÝVOJI

USEDLOSTI Č. P. 108

Mohlo by se zdát, že o domu č. p. 108 v Hodslavicích, ve kterém se 14. června 1798 narodil zakladatel české moderní historiografie František Palacký, bylo napsáno již mnoho a že každý uvědomělý Čech, kterému není lhostejná historie jeho země, ví, že právě zde, v podhůří malebných Beskyd, se začala formovat osobnost budoucího Otce národa. Zdánlivě malé stavení na návsi, jehož součástí bylo kdysi ještě několik hospodářských objektů a dvě zahrady, je dnes mimo jiné obklopeno třemi kostely (starší katolický sv. Ondřeje, v jehož blízkosti jsou pochováni Františkovi rodiče, evangelický a naproti na kopci nový katolický kostel Božského Srdce Páně), které spolu s okolní krajinou dávají místu velmi osobitý ráz. Při stavbě domku, jehož vnitřní uspořádání mělo sloužit především každodennímu životu rodiny, se počítalo rovněž se školní učebnou pro místní děti. Otec Františka Jiří Palacký, tehdy již zkušený evangelický učitel, vzdělával do té doby děti školou povinné v provizorních prostorách okolních chalup, což nebylo příliš vyhovující. Proto ve svém novém domě vyčlenil prostor pro školní třídu. V této poměrně malé místnosti vyučoval denně kolem sedmdesáti žáků, někdy i více. Patřil k nim samozřejmě také malý František, který posléze otci s vyučováním pomáhal.

Současná vnější podoba domku je téměř totožná s tou původní, jeho dispoziční řešení však v průběhu času zaznamenávalo mnohé změny. Ty se zprvu prováděly z důvodu aktuálních potřeb členů rodiny Palackých a jejich potomků, ale i dalších uživatelů, později na základě rozhodnutí spolků a institucí, které dům vlastnily. Týkaly se především části stavení napravo od domovního vstupu, kde z původních tří místností vznikl asi už před koncem 19. století jeden velký prostor pro potřeby obnovené výuky, sloužící dnes jako hlavní expozice věnovaná životu a dílu Františka Palackého. Tato uměle vytvořená místnost často sváděla k domněnce, že právě tady se nacházela původní školní učebna. Pravdou je, že výuka probíhala jak v levé, tak i v pravé polovině domu, ovšem v různých obdobích. Na základě novějšího bádání, dostupné odborné literatury a podle vzpomínek vnučky Palackého Marie Riegrové, provdané Červinkové, víme, že učebna Jiřího Palackého, jejíž rozměry zůstaly dodnes zachovány, byla v levé čelní části domu. Na ni navazovala tzv. rodná

světnička, v níž se František narodil a byl odchován v kolébce, která je i dnes součástí jejího interiéru. Po Františkovi, jenž se v novostavbě narodil jako první (ale jako páté dítě v pořadí), tu byly odchovány pravděpodobně všechny další děti Palackých. Dodejme, že tato kolébka byla vystavena v roce 1895 na věhlasné Národopisné výstavě československé v Praze (ve zvláštním prostoru v blízkosti figurín ve valašských krojích a pod Palackého bustou), kde byla osobnosti Palackého věnována navíc samostatná expozice prezentovaná jako „síně Františka Palackého“. Ve světničce se nachází také obřadní úvodní plachta Františkovy maminky Anny, rozené Křižanové, ve

Foto: Pohled do rodné světničky

které nesla svého malého synka ke křtu. Světnička byla patrně v době výstavby domu větší a až později byla z její severní části vydělena menší komora, která dnes slouží jako technické zázemí pro průvodce. Středem domu se táhne dlouhá síň, jejíž součástí je dispozičně zachovaná tzv. černá kuchyně, respektive kuchyňský kout, z něhož se obsluhovala nejen pec, ale rovněž nejspíše kachlová kamna umístěná ve školní učebně. Tato kamna se, bohužel, nedochovala. Vytápěna byla pravděpodobně i vedlejší světnička.

Když František Palacký navštívil roku 1873 Hodslavice, byl velmi rozladěn neutěšeným stavem rodného stavení a vyjádřil se, že od českého národa očekával v této věci lepší péči. Tím dal nepřímo podnět k vytvoření pozdějšího Spolku pro zakoupení

Foto: Pohled do vstupní síně domu

Foto: Pohled do části kuchyňského koutu

a zachování rodného domku Františka Palackého v Hodslavicích na Moravě se sídlem v Praze. Situace se nezměnila ani v roce 1879, kdy tři roky po smrti Palackého zavítal do Hodslavic jeho zeť, politik František Ladislav Rieger spolu s dcerou Marií. Domek se stále nacházel ve špatném stavu. Zmíněný spolek zakoupil stavení v následujícím roce (1880) a roku 1881 byl domek slavnostně otevřen. Dalším majitelem usedlosti se později stala Občanská záložna v Karlíně, díky které vlastní současné Muzeum Novojičínska posmrtnou masku a odlitek dlaně Palackého od Josefa Václava Myslbeka, vystavené v hlavní expozici rodného domku.

V letech 2024–2025 probíhal v rodném domku ve spolupráci Muzea Novojičínska a ostravského pracoviště Národního památkového ústavu operativní průzkum zaměřený na upřesnění staveb-

něhistorického vývoje popisované usedlosti č. p. 108 v Hodslavicích. Výsledky dendrochronologického a archivního průzkumu pomohly vysledovat nejen některé stavební proměny domu, ale také jeho vlastníky a obyvatele. V interiéru byly provedeny drobné změny týkající se rodné světničky a technického zázemí. Bylo přiznáno torzo černé kuchyně a v síni byl umístěn nový rodokmen Palackých, který vznikl ve spolupráci s Národním muzeem v Praze. V průběhu roku 2026 by měla být vybavena učebna Jiřího Palackého, aby si lidé vytvořili představu, jak mohla taková školní třída pro tamní vesnické děti vypadat.

Během letošního Palackého roku se v Hodslavicích budou konat dvě akce. V rámci hodslavické pouti se v rodném domku ve dnech 13.–14. června uskuteční přednáška s názvem Jak se bydlelo u Palackých, která přítomným návštěvníkům zprostředkuje výsledky zmíněného operativního a archivního průzkumu. V určitých hodinách budou rovněž probíhat komentované prohlídky domku. K počtě svátků sv. Cyrila a Metoděje a Mistra Jana Husa se tamtéž ve dnech 4.–5. července uskuteční přednáška Jak se oblékali lidé v Hodslavicích a okolí na přelomu 18. a 19. století a opět budou probíhat komentované prohlídky objektu. Ostatní akce Palackého roku se budou konat v Žerotínském zámku, v zámku v Kuníně a v Knihovně Nový Jičín. Podrobné informace jsou zveřejněny na internetových stránkách Muzea Novojičínska a plakátech. Mimo oblast svého působení se Muzeum Novojičínska podílí na tvorbě výstavy o Františku Palackém v Národním muzeu v Praze, která bude otevřena 31. března a potrvá do 23. srpna tohoto roku. Mimo jiné zde budou k vidění tyto zcela nové exponáty: model rodného domku a rekonstrukce lidového oděvu z Hodslavic, vytvořená na základě dobové fotografie a několika dochovaných oděvních součástí Františkovy sestry Roziny, které jsou dlouhodobě prezentovány v rodném domku. Oba artefakty se posléze stanou exponáty instalovaných prostor rodného stavení Františka Palackého.

V následující části příspěvku si krátce představíme dílčí poznatky z průzkumu Palackého rodného domu. Prvotním podnětem k jeho uskutečnění byla myšlenka zútlunění vnitřních prostor objektu na základě upřesnění původní dispozice, jejího dalšího

V roce 1834 byla nemovitost oceněna na 640 zlatých a stručně popsána. Dozvídáme se, že dům byl zděný z cihel. Při vstupu se nacházela síň a od ní vlevo obytná světnice s vedlejší světničkou. Na protější straně od vstupu do světnice (tedy ze síně vpravo) byla umístěna komora a velká místnost určená pro vaření sádla. Vedle těchto místností byla z cihel vystavěna velká stáj pro koně. Všechny jmenované prostory byly pod jednou střechou krytou šindelem. Směrem k císařské silnici se nacházela

stavebního vývoje a vytvoření představy někdejšího způsobu života v daném obydlí. Snahou je navrátit alespoň zprostředkovaně genius loci do této venkovské usedlosti v kontextu s jejím okolím. Jedná se o první ucelený badatelský počín na toto téma.

Dům č. p. 108 v Hodslavicích byl v době narození Františka Palackého nepodsklepenou novostavbou, jež představovala hlavní obytné stavení domkářské usedlosti. Ta byla vystavěna na obecním pozemku v jižní polovině lánové vsi Hodslavice, v blízkosti dřevěného kostela sv. Ondřeje a areálu zdejšího fojtství. Stavebníkem usedlosti, k níž patřily dvě nevelké zahrady, evidované jako louky s ovocnými stromy, byl evangelický učitel Jiří Palacký. Ten nechal dům zbudovat někdy mezi březnem 1796 a začátkem června 1798, přesné datum výstavby není doloženo žádnými prameny. František Palacký ve svém životopise napsal, že jeho otec dům postavil „tuším r. 1797“. Jisté je, že Jiří Palacký si teprve v roce 1827 nechal nemovitost „soudně připsat a zapsat do gruntovní knihy“. Jelikož byl Jiří Palacký „stavebníkem a prvním majitelem tohoto domku“, neměl vůči němu nikdo vznášet nároky ohledně ocenění. Jak již bylo řečeno, dům č. p. 108 sloužil také jako evangelická škola. Jiří Palacký zde vyučoval až do roku 1820. O deset let později prodal usedlost svému nejstaršímu synovi Jiřímu.

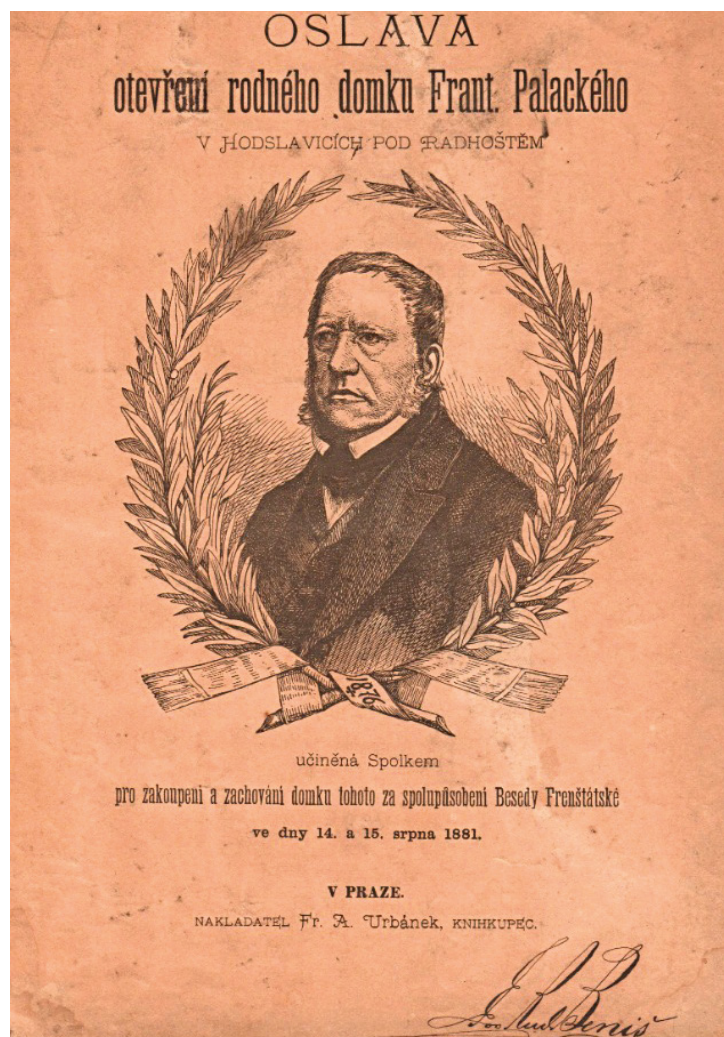

foto: Titulní strana tištěného programu k oslavě otevření rodného domku (1881)

dřevěná stodola a kolmo k ní kůlna na vozy (společně tvořily půdorys písmene L). Pod vozovnou byl zřízen docela velký zděný sklep. Naproti přes dvůr stával dřevěný, šindelem krytý chlév pro krávy. Ve středu dvora byla umístěna zděná zastřešená studna. Tento popis zhruba odpovídá uspořádání usedlosti č. p. 108 na mapách stabilního katastru z roku 1833. Obytné stavení sice vycházelo z typu trojdílného domu s průchozí zaklenutou síní, z níž byl již při výstavbě vydělen kuchyňský kout neboli černá kuchyně, avšak jeho dispozice byla zejména v severní polovině objektu zásadně upravována. Popis usedlosti vznikl v době, kdy se již v domě nevyučovalo.

Spolek pro zakoupení a zachování rodného domku Františka Palackého v Hodslavicích na Moravě se sídlem v Praze koupil v roce 1880 nemovitost za částku 800 zlatých. Na základě darovací smlouvy z 3. dubna 1888 se majitelem domku stala Občanská záložna v Karlíně, která dům posléze pronajímala. Při příležitosti 100. výročí narození Františka Palackého roku 1898 se uskutečnila rozsáhlejší rekonstrukce domu, zahrnující především zhotovení nových trámových stropů a střešní konstrukce včetně krovu. Na přelomu 19. a 20. století v domě bydlel nadučitel František Zobáč s rodinou, poté učitelka ruč-

ních prací na obecné škole v Hodslavicích Anna Hrochová, jež zde působila od roku 1907. Tehdy byla v domku umístěna třída obecné školy a v určitém období rovněž obecní úřad. Ve vedlejší světničce se nacházely památky na Františka Palackého – kólečka, stůl a polička.

Dne 16. dubna 1947 byl na podnět Jaroslava Žily-Lipjana založen spolek muzea Františka Palackého s plánem vybudovat v rodném domku stálou expozici. Ve výboru byli zástupci Okresního národního výboru v Novém Jičíně, Zemského národního výboru v Ostravě, Zemské osvětové rady v Ostravě, ředitel Slezského muzea v Opavě Karel Černohorský nebo Adolf Turek ze Zemského archivu v Opavě. Vedoucím se stal Jaroslav Žila-Lipjan. V červnu 1948 bylo muzeum při příležitosti 150. výročí Palackého narození slavnostně otevřeno. Muzeum (Památník Františka Palackého) zabíralo jednu místnost domku, jižní část sloužila jako byt správce. V roce 1952 převzal dům Československý stát – správa Místního národního výboru v Hodslavicích. Ten inicioval opravu střechy a v roce 1955 výměnu oken.

Od roku 1964 byl Památník součástí Vlastivědného ústavu v Novém Jičíně (dnes Muzeum Novojičínska). Při příležitosti 170. výročí Palackého narození roku 1968 byla nedaleko rodného domku situována socha Františka Palackého od Vladimíra Navrátila a okolí domku upraveno. Zároveň vznikla v Památníku zcela nová expozice podle projektu akad. arch. Františka Nováka, který byl také autorem stavební adaptace. Ta se týkala jak interiéru, tak exteriéru stavby. Například velká severní místnost domu byla roku 1968 opatřena novým trámovým stropem.

V letech 1980–1981 přibyla u západní fasády domu přístavba s hygienickým zařízením pro návštěvníky. Instalaci z roku 1968 nahradila v roce 1998 expozice vytvořená u příležitosti 200. výročí Palackého narození, která zabírala celé přízemí budovy. Jejím autorem byl ing. arch. Pavel Sedlecký. Roku 2013 proběhly na domě č. p. 108 opravy krovu, krytiny, štítů a komínových těles. Další změny se uskutečnily v roce 2018 v souvislosti s instalací nové expozice, jejíž hlavní autorkou byla Mgr. Hana Jabůrková. Doufejme, že v roce 150. výročí úmrtí Františka Palackého se podaří dokončit stávající úpravy interiéru tak, aby si návštěvníci mohli udělat věr-

nější představu o životě v malém vesnickém stavení, které sloužilo současně jako škola, jež poskytla základní vzdělání budoucímu Otci národa a mnoha dalším dětem, které v Hodslavicích a okolí v té době vyrůstaly. František si z rodného domu odnesl nejen základní školní znalosti, ale také moudrost bible, kterou přečetl již ve svých pěti letech, evangelickou víru, v níž byl vychováván, lásku k rodině a rodné vlasti a mravní hodnoty jako čestnost, pečlivost, odpovědnost, morální přísnost a další, jimiž oplýval sám jeho otec Jiří. Ty mu pak pomáhaly po celý další život, například po příjezdu do Prahy v roce 1823, kdy byl postupně přijímán významnými českými vlastenci, se kterými se přátelil a pak až do konce svého života spolupracoval. Jak jinak by mohlo vzniknout jeho stěžejní dílo, jeho dar národu, který chápal současně jako své životní, zejména vlastenecké poslání, Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě (1848).

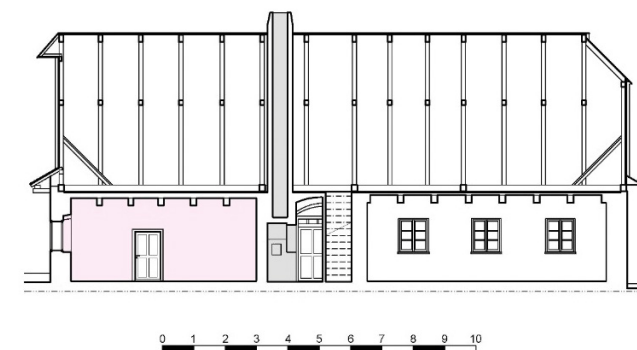

foto: Podélný řez domem

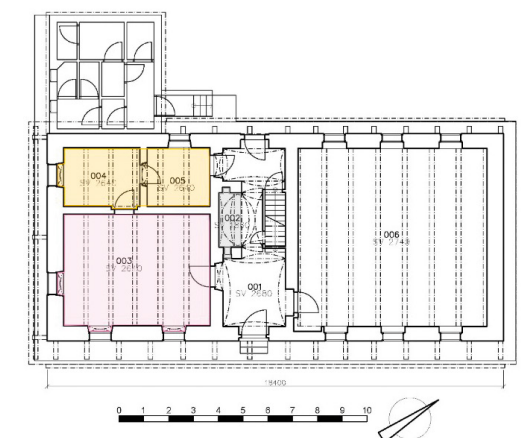

foto: Půdorys přízemí domu

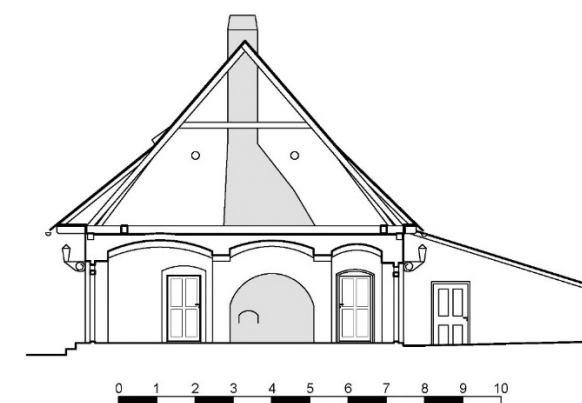

foto: Příčný řez domem

//LIDOVÝ ODĚV

VIVAT SOROR!

EVA GLOGAROVÁ

SBÍRKY

FOTO: DETAIL REPLIKY ŽENSKÉHO
LIDOVÉHO ODĚVU Z HODSLAVIC

Do matriky narozených v Hodslavicích bylo v roce 1812 pečlivě poznamenáno 21 dětí, v roce následujícím bylo zapsáno celkem 26 novorozenců, v roce 1814 číslo 23, stejný počet jako v dalších dvou letech 1815 a 1816. Proč ale byl a je pro etnografy z těchto 116 dětí podstatný zrovna sedmnáctý zápis z roku 1814?

Náhody možná neexistují, ale právě ono malé miminko, novorozená Rosina, dcera Anny Palacké, rozené Křižanové, a učitele Jiřího Palackého, kmotřenka chalupníka Josefa Riedela a jeho manželky, již na svět 21. října toho roku pomáhala porodní bába Barbora Geryková, se shodou důležitých okolností stala zásadní osobou ve výzkumu lidového oděvu na dnešním Novojičínsku. V polovině podzimu roku 1814, v roce, kdy v Evropě doznívaly Napoleonské války a ve Vídni od začátku října zasedal „Tančící kongres“, se v malé chaloupce číslo 108 v Hodslavicích netančilo, nosilo se do kouta a všichni zúčastnění nabírali

děvčata narodila ve stejné vesnici a v průběhu téhož měsíce jako Rosina? Je nábledni, že pojátkem všech náhod nemůže být nikdo jiný než slovutný František Palacký. Právě díky němu a jeho sestře je i dnes pátrání po lidovém oděvu v Hodslavicích snazší. Je více než zřejmé, že nebýt Otce národa, zůstane mizivá pravděpodobnost, že by zrovna konkrétní ženu na malé vesnici v kotlině podél potoka Zrzávky kdokoli vyfotografoval. Leč stalo se. Na sklonku 19. století zvětšil sestru Palackého Rosinu, v té době již Turkovou, český přírodovědec, etnograf, pedagog a fotograf Josef Klvaňa (1857–1919), „meškající velmi často v Hodslavicích za příčinou prostudování vyvřelých hornin severovýchodní Moravy“. A právě ony Rosininy snímky se spolu s několika předměty z její pozůstalosti, nabyté v roce 1910 dnešním Muzeem regionu Valašsko, staly námětem k přemýšlení, jak by mohlo naše muzeum uctít blížící se výročí úmrtí Františka Palackého a zároveň poděkovat samotné

Foto: Detail kašmírové kordulky

síly. Právě Rosina, pokřtěná o dva dny později, se hrála ve svém zralém věku klíčovou úlohu v poznání o době dávno minulé, byť o svém budoucím věhlasu nemohla nic tušit.

Vhledy do hmotné kultury v Hodslavicích nám mohou poskytnout mnohé prameny, například gruntovní knihy, a pro oblast drobnějšího vybavení domácnosti velmi dobře také testamenty a zejména pozůstalostní inventáře. Nic z výše jmenovaného však není tak skvělou pomůckou jako samotný popis, později fotografie a nejlépe předmět zasazený do kontextu, hovořící sám za sebe. Proč po oněch zbylých 115 dětech narozených v Hodslavicích ve sledovaném období pěti let nezůstaly konkrétní předměty a nestaly se součástí muzejních sbírek? Proč neexistují žádné fotografie Rosalie Pilečkové, dcery evangelického pastora, či Anny Riedelové, dcery výminkáře Johana Riedela, ačkoliv se obě

Rosině in memoriam za to, že i současné generace mohou mít poměrně solidní povědomí o rázu oděvu našich předků.

Rozhodli jsme se pro překrásnou mravenčí práci v depozitářích, v pramenech i literatuře na jedné straně, z čehož díky grantové podpoře Ministerstva kultury České republiky vznikla reprezentativní replika slavnostní varianty ženského lidového oděvu vdané ženy, reflektující stav současného bádání, respektující výsledky dřívějších výzkumů Jaroslava Žíly-Lipjana, Evy Urbachové, Evy Jelínkové a Jiřiny Králové. Na straně druhé jsme však dali prostor kreativním schopnostem současného českého módního designu se zadáním, jak by se sestra vůdčí osobnosti české inteligence mohla obléci dnes. Staré a nové tak vstoupilo v dialog a rozehrálo hru, na jejímž konci na sklonku roku 2025 vznikly dva oděvní komplety.

Foto: Replika ženského lidového oděvu z Hodslavic

Jádro repliky lidového oděvu tvoří čtyři předměty přímo z pozůstalosti po Rosině – modřený plátěný čepce N 286, vlněná kašmírová kordulka N 203, sešitá sukně N 171, a zejména bílá lněná zástěra N 172, která nebyla veřejnosti – odborné ani laické – vůbec známa, jelikož nebyla v několika posledních dekáдах nikde prezentována a zároveň nebyla nikdy v Rodném domě F. Palackého zainstalována. Co nejpřesnější repliky těchto čtyř předmětů daly základ celému rázu oděvu. Ten byl dále rozšířen tak, aby co nejvíce popsal hodslavský lidový oděv v jeho poslední vývojové fázi. Rosina rovněž vlastnila šátek se smetanovou geometrickou a florální výšivkou, který jsme také nechali zhotovit. Ve věci rekonstrukce šátku a současně také modřeného čepce jsme oslovili Nositelku tradice lidového řemesla Lenku Macečkovou. Pro náš region typický šátek s výšivkou bílá na bílé zhotovila mistrně dle vzoru z Hodslavic (N 32) Nositelka tradice lidového řemesla Marie Pырchalová ze Zubří. Rubáč, rukávce s geometrickou výšivkou, kašmírovou kordulku, zástěru včetně vázačky a zadní sukni realizovala Mistryně tradiční rukodělné výroby Zlínského kraje Eva Kašparová ve spolupráci s vyšivačkou Zdeňkou Psotovou. Černá kožená obuv s červeným kramflíkem je dílem Nositele tradice lidových řemesel Jiřího Hýži.

Druhá půle projektu – designérská oděvní součást – byla volně zadána Tereze Rosalii Kladošové, české módní návrhářce, výtvarnici a absolventce Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze. Ta byla v roce 2019 oceněna nejprestižnější českou designérskou cenou Czech Grand Design za inovativní kolekci Merino Recycle jako Grand Designér roku a Módní designér roku. Na stejnou cenu byla nominována i pro rok 2025 za kolekci Your Face Under the Sun. Návrhářka tentokrát vycházela z možnosti podívat se přímo „za zrcadlo“, do podsírkky etnografie Muzea Novojičinska, a vytvořila trojdílný komplet jako současný objekt odkazující na tradiční lidovou kulturu z Hodslavic. Při navrhování oděvu se inspirovala signifikantními prvky – sukní, rukávci a kordulkou, u nichž dodržela základní tvarosloví. Zkopírovala střih rukávů, načež otočila tvar jejich rukávů naopak. Límeček ovšem přivedla do současné podoby. Vzor materiálu odkazuje k minulosti, není tolik dekorativní, svou strukturou však nahrazuje ornamentiku výšivky. Sukně je dvouvrstvá. Spodní krinolína volně

vyčnívá, jelikož zástěra bývala také povětšinou kratší než sukně. Objekt tak ve své celistvosti posouvá vztah tradice a designu do nové významové roviny a vstupuje tak s replikou v zajímavý dialog.

Snaha o propojení tradic a dobového estetického citění vycházejícího ze starých lidových předloh neskončila v našem regionu národnostně motivovanými snahami na přelomu 19. a 20. století, umocněnými působením svérázového hnutí na jeho okrajích, ani pozdějším zánikem ÚLUV. Věříme, že bude hybatelem i nadále a pevně doufáme, že nezanikne ani v budoucnosti. Přijďte se i vy podívat do Rodného domu Františka Palackého a zapojte se do živého dialogu minulého a současného.

Vroucně děkujeme, milá Rosino!

foto: Detaily kompletu Terezy Rosalie Kladošové

foto: Detaily kompletu Terezy Rosalie Kladošové

foto: Detaily kompletu Terezy Rosalie Kladošové

//FRANTIŠEK PALACKÝ V KUNÍNĚ

FENOMÉN

JAROSLAV ZEŽULČÍK

FENOMÉN

V polovině roku 1798 byla v rodině Jiřího Palackého, luteránského učitele z Hodslavic, očekávána radostná událost. Jeho manželka Anna (rozená Křížánová) měla porodit dítě. Krátce před tím Jiří Palacký postavil dům a 14. června 1798 se v malé světnici vedle učebny narodil manželům syn František. Narodil se jako jedno z 12 dětí, brzy se ale mělo ukázat, že bystrostí a talentem předčí všechny ostatní sourozence.

František Palacký na svého otce vzpomínal jako na přísného a často i prchlivého muže, za to však pronikavého rozumu, sečtělého a neobyčejně zbožného. Velký vliv na syna Františka měla matka, prostá vesnická žena, kterou velmi miloval. František vyrůstal ve skromném prostředí. Otec se vedle učitelství živil také krejčovstvím, zemědělstvím, obchodem a povoznictvím. Rodinné prostředí a přísná výchova nicméně chlapce motivovaly. Podle všeho patřil k dětem, které udivují okolí již v dětství svými nadprůměrnými schopnostmi. „Já hned za mládí přilnul sem ku knihám. V pátém roce věku svého již přečetl sem celou bibli, ve kteréž tehdaž, kromě příběhův Mojžíšových a Josefových, nejvíce poutaly mysl mou věci tajemné, kterýmž nejméně sem rozuměl: milostné písně Šalamounovy a průpovědi Jesua Syrachy,“ napsal po letech ve Vlastním životopise.

O Vánocích roku 1807 přivedl Jiří Palacký svého talentovaného devítiletého syna Františka do Kunína. Nebylo na tom nic divného, z kunínského panství pocházela většina příchozích z Moravy, kteří kdysi

uprchli do Ochranova, a kunínské a hodslavské bratry spojovala navíc společná minulost. František se měl v německé vesnici naučit německému jazyku, nakonec však byl vzděláván v samotném ústavu kunínských hraběnek.

„V devíti jsa létech, o vánocech r. 1807, veden sem byl od otce svého do Kunvaldu, panské vsi za Jičínem, abych tam němčině se naučil. Přebýval sem půldruhá léta u sládka Wernera, kterýž od otce mého dříví do pivováru kupovával. S jeho sestřenicí, Nanny Urbanovou, dobrou děvečkou, ana jediná v domě češtině rozuměla, důvěrně se stovaryšiv, chodil sem do škol Kunvaldských, založených od Marie Walburgy, hraběnk Truchsesové na Zeilwaldburku, rozené Harrachové. Zde sem ve výborném svobodného ducha učení první základy vědomostí svých položil.“

Jak ve svém životopise píše, přebýval v zámecském pivovaru u sládka Jana Wernera (1781–1845), kde se sblížil se sládkovou neteří Annou Urbanovou, rodačkou z Opavy, která byla o rok mladší než František. Byla dcerou sládkova nevlastního bratra Jana Urbana (1766–1820), který působil jako sládek na Starém Jičíně a posléze v Opavě. Nebyla tak sládkovou sestřenicí, ale neteří.

„Zde sem ve výborném svobodného ducha učení první základy vědomostí svých položil. Ústav ten byl veliký, památný a Salzmannovému poněkud podobný; hraběnka znamenitý naň náklad vedouc, mnoho sobě na něm záležeti dala. Kromě škol vesnických, vyučováno ještě zvláště v zámku asi dva a třicet vybraných chlapcův a téměř tolikéž děvčat rozličného rodu a věku; tu přednášeny, mimo jiné nauky, počátkové všeobecných dějin, antropologie, fysika, hospodářství, a těm podobné. Učitelé moji byli: Hraběnka sama, znamenitá paní, pak Jurende, Turek, Schneider, Richter, a jiní. Na poslední veřejné zkoušce zapsán sem byl sám pátý do zlaté knihy ústavu toho, a z rukou hraběnkých dostal sem veřejně odplatu za pilnost, knihu o lásce k lidem. Byl to pěkný jarní čas života mého.“ Vzpomíná dále na školu a některé své učitele, kromě hraběnek na ředitele ústavu Karla Josefa Jurendeho (1780–1842), kaplana Josefa Ignáce Turka (1783–1850), vrchního učitele Antonína Schneidera (1782–1846) či kantora Jana Richtera (1764–1835) ze Šenova u Nového Jičína.

„Na poslední veřejné zkoušce zapsán sem byl sám pátý do zlaté knihy ústavu toho, a z rukou hra-

běnkých dostal sem veřejně odplatu za pilnost, knihu o lásce k lidem. Byl to pěkný jarní čas života mého. Milován sem byl ode všech učitelův a domácích svých; zvláště ode staré paní Wernerky a jejich dvou dcer, učitelkyní v zámku; pak ode Turka kaplana, milostníka hraběnkina; a od Richtera varhanisty, u kteréhož sem spolu se svou milovanou Nanny byl se počal učit klavírovati.“

Palacký vzpomíná, že byl vynikajícím žákem a v hluboké paměti mu tkvěla zvláště sládkova ovdovělá matka Terezie Richterová (1744–1814) a její dcery Terezie (1784) a Františka Wernerová (1787). Karel Josef Jurende si k Františce Wernerové po příchodu do Kunína roku 1806 zaznamenal: „Fany... – děvče, které má dobré vlastnosti, ale příliš tiché, uzavřené, zcela klášterně něšťastné a Ochranovské. Zcela nezpůsobilá společenského styku. Stane se jednou znamenitou hospodyní, dobrou matkou. – Je solidní, spolehlivá a 6 ženských chovanců ji miluje a velmi na ní visí, dobré znamení její trpělivosti nebo jejího vždy stejného způsobu zacházení. Tuto vezmu velmi do ochrany.“ Počátky hudebního vzdělávání Františka Palackého ve společnosti Anny Urbanové byly spojeny s Janem Richterem, rodákem z Velkých Heraltic a kantorem z nedalekého Šenova u Nového Jičína, který v ústavu vyučoval hudbě. Ve vesnické škole v Kuníně také vyučoval jeho mladší bratr Antonín Richter (1772–1826), v jehož stopách jako učitel a varhaník pak pokračoval jeho syn Emmerich Richter (1805–1849).

Důležitou roli v životě Františka Palackého sehrál zámecký kaplan a pozdější farář, hraběnkín oblíbenec Josef Ignác Turek. „Pan Turek tuším zvláště proto tak vlídně se ke mně měl, aby mne ku katolické církvi konečně převedl, vida mne k tomu dosti náchylného. Zpozorovav to můj Otec, vzal mně domů, právě když byli Francouzové léta 1809 do Rakouska se vtiskli. P. Turek, když sem se od něho loučil, slzy proléval, mne dále ke ctnosti napomínaje a božskému opatrování poroučeje. Několik let potom tento ústav Kunvaldský, příliš svobodný, rozkazem vyšším zastaven jest.“

Josef Ignác Turek byl roku 1815 poslán jako farář do Zlína, ale již v roce 1818 zařídila hraběnka jeho přeložení na faru do svého východočeského Bystřého. Zde zůstal farář Turek až do roku 1827, kdy odešel na faru do Dašic u Pardubic. Zde se stal uzná-

vaným pěstitelem jirín a jedním z jejich prvních šířitelů v Českých zemích. Jeho píle a neúnavnost vedly k vytvoření sbírky čítající v roce 1836 na 1142 odrůd rozmanitých druhů. Mezi druhy nabízenými v roce 1834 k prodeji nalezneme taky odrůdu pojmenovanou „Hraběnka Truchsessová, tmavě fialová, tmavé jádro, zelené šupiny, nádherný květ.“ Když se v roce 1837 v České Skalici konala první jiřinková slavnost, mezi největšími vystavovateli byl právě farář Josef Turek. Jiřinkové slavnosti se staly neodmyslitelnou součástí českého obrozeneckého života. Zajímavá spojitost s osudy budoucího Otce českého národa...

Přelomový pro mladého Palackého byl rok 1823. Díky Každoděničku, který zanedbával od srpna 1820 a k jehož sepsování se naštěstí vrátil od ledna 1823, známe každý Palackého krok. Poté, co se vzdal místa vychovatele u hraběnk Csúzy v Dubníku, se odebral do Bratislavy a po čtyřdenním pobytu se odtud vydal dále do Vídně. Odtud již píše slavnému Josefu Dobrovskému o svém záměru jít do Prahy. Po rozloučení s Vídní následovala cesta domů do rodných Hodslavic. Tam dorazil 18. března. V sobotu 22. března již putoval do Nového Jičína a odtud po obědě do Kunína. „Fany. U hraběnek. U direktora Turka.“ Zapisuje si pak do svého Každoděničku. Na zámku tehdy navštívil bývalou učitelku Františku Wernerovou, hraběnk a hospodářského ředitele panství Ignáce Turka, který byl mladším bratrem hraběnkina oblíbence, kaplana a faráře Josefa Ignáce Turka. Ředitel Turek s rodinou byl nakonec hraběnkou z Kunína vypovězen, a ještě v roce 1850 se s ním setkáváme jako s diurnistou fiskálního úřadu v Brně.

Palacký v Kuníně našel již velmi nemocnou a tělesně postiženou hraběnk. Atmosféra zde byla nyní úplně jiná, žila pouhou vzpomínkou na dávná šťastná léta v ústavu. Za všechny to vyjádřila neodlučitelná a věrná společnice hraběnk, Františka Wernerová, která v lednu 1823 opět navázala písemný kontakt se svým bývalým představeným Karlem Josefem Jurendem: „Ó! jak mnoho jsem již ztratila, co bylo tak drahé mému srdci a bylo tak těsně spojeno s mou volbou, mé dobré drahé rodiče, stejně jako mé oba starší hodné bratry, kteří zanechali tak mnoho nezaopatřených siroteků, jak hluboce mne to vše skličovalo...“ O svých bývalých žácích pak píše: „Tak se již několik z mých bývalých chovanců pokusilo mou lásku a námahu oplatit

nevděkem. Ó! Takové zkušenosti hluboce a dlouze bolí,“ stěžuje si věrná hraběnkina společnice a jedním dechem pokračuje: „Častěji jsem již měla příležitost opustit Kunín, byly mi učiněny nabídky z několika míst, částečně zaopatřování, částečně také lepší zaměstnání, které bych snad vzhledem ke své volbě mohla přijmout. Pouze pocit vděčnosti za dříve prokázaná dobrodiní a z druhé strany má ubohá sestra, která musí žít se svým mužem v tísní, to byly pravé důvody, že jsem zůstala, nevěřím ale, že k mému štěstí!“ V dubnu Fany odpovídá na další Jurendeho dopis a končí: „Žiji tak sama, jedinou společností jsou děti kolem mne, mezi nimi je má práce a nikde jinde má chvíle pro oddech.“

Z Kunína odchází Palacký s Janem Haberníkem, tehdejším administrátorem katolické farnosti v Suchdole, a s Antonínem Schneiderem do vedlejšího Suchdola nad Odrou. Palackého bývalý učitel se v roce 1810 oženil se starší sestrou Františky Wernerové, také bývalou učitelkou Terezií a nyní zde působil jako obroční na hraběnkíně Dolním dvoře. Následující den se Palacký setkal také s ní. Jejich poměry líčí ve svém dopise roku 1823 Jurendemu zmiňovaná sestra Františka Wernerová a připomíná, že: „... Těmto ubožákům bylo rozličným způsobem ubližováno a pronásledováno. O! kdyby jim Bůh chtěl někde propůjčit nějakou lepší službu, jak moc si to přeji, to by s nimi bylo moje štěstí. Má sestra má dva chlapce, Gustava a Adolfa, a ještě dvě děvčata Mínu a Emmu. Starší již hraje umně na klavír a měl již jít na studia, ale k tomu chybí peníze.“

Starší z chlapců, Gustav Schneider (1812–1880), nakonec vystudoval práva a stal se ředitelem hraběnkina bývalého panství v Bystrém, mladší Adolf (1813) působil jako úřední písař v Kuníně, posléze jako kontrolor Severní dráhy a v roce 1880 byl přijat do zaopatřovacího ústavu ve Vídni. Starší z děvčat Vilemína (1817–1902) se provdala za novojičínského obchodníka Vincence Stumpfa a jejich vnukem byl významný novojičínský vlastivědný badatel Ing. Gustav Stumpf (1880–1962). Mladší Emma se provdala později za krejčovského mistra Karla Böhnische z Bartošovic.

Po setkání pak na noc Palacký pokračoval do Nového Jičína. Nový Jičín navštívil v úterý 1. dubna. Následujícího dne, 2. dubna, si Palacký poznamenal: „Ráno u Telčků. Zpěv Frideričin.“ Nyní jej zastihne-

me již v budově zdejšího zámku. Jindřich Teltschik (1765–1828) stál po mnoho let věrně ve službách kunínské hraběnkyně. Nejprve jako důchodní, správce jejího velkostatku v Jeseníku nad Odrou, později jako inspektor jejího dalšího panství Bystré ve východních Čechách a vrchní úředník v Kuníně. Roku 1800 se oženil s Annou Eichertovou, dcerou správce bysterského zámku a komornou hraběnkyně, nyní tedy přesídlil a stal se vrchním úředníkem Tereziánského panství v Novém Jičíně. Jeho dcerou byla právě Friderika (1801–1841), také ona jistě s Palackým navštěvovala vzdělávací ústav v Kuníně. O rok později se provdala za vdovce Jana Sarkandra Schussböcka (1766–1850), bohatého novojičínského kupce a majitele domu na náměstí.

3. dubna otec Jiřík Palacký doprovodil syna Františka z Hodslavic k Bludovicím, bratr až do Nového Jičína. Na noc byl František Palacký opět na zámku u Teltschiků, 4. dubna ráno se u nich loučil a vyrazil na Prahu. Cesta vedla přes Brno a zde se 6. a 7. dubna setkal s bývalým učitelem a ředitelem vzdělávacího ústavu Jurendem. Do Každodeničku si u něj německy poznamenal: „Gesellschafter,“ patrně jako narážku na to, že býval kdysi společníkem hraběnkyně. 11. dubna 1823 o půl jedenácté dopoledne dorazil do Prahy. Jeho hvězdná dráha mohla začít.

V roce 1827, rok před smrtí kunínské hraběnkyně, v Praze vychází první ročník Časopisu společnosti vlasteneckého Musea v Čechách, u jehož založení stál František Palacký. Podle soupisu časopisů, pořízených po smrti hraběnkyně, jej žena ve své knihovně vlastnila. Kroky svého žáka sledovala...

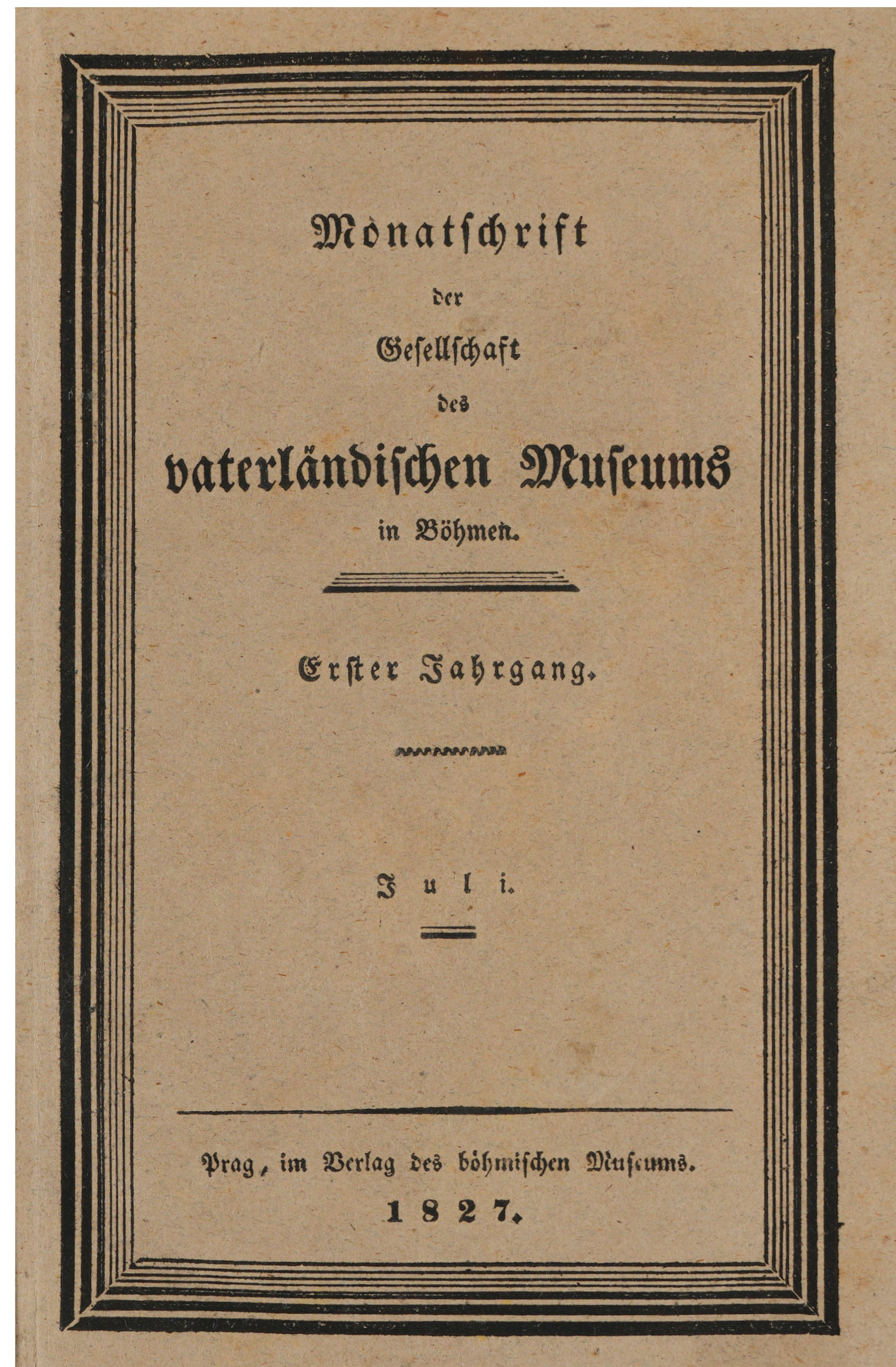

foto: Časopis společnosti vlasteneckého Musea v Čechách z roku 1827 (zámecká knihovna v Malči)

//HODSLAVICKÁ CHALOUPKA VE VZPOMÍNKÁCH VNUČKY FRANTIŠKA PALACKÉHO

FOCUS

VANDA MAREŠOVÁ
PAVLA MIKEŠOVÁ

NA STOLKU VE SPOLEČENSKÉM SALONU V PAMÁTNÍKU
FRANTIŠKA PALACKÉHO A FRANTIŠKA LADISLAVA
RIEGRA (EXPOZICE SPRÁVOVANÁ NÁRODNÍM MUZEEM)
V MACNEVENOVĚ PALÁCI V PRAZE-NOVÉM MĚSTĚ
STOJÍ OLEJOMALBA NA PLÁTNĚ MENŠÍHO ROZMĚRU.
V SALONU, A V CELÉM PĚTIPOKOJOVÉM BYTĚ, NENÍ
JEDINÁ, JE VŠAK JEDINEČNÁ. NÁVŠTĚVNÍKŮM,
KTERÍ PŘIJDOU NA PROHLÍDKU DOMÁCNOSTI
PALACKÝCH A RIEGROVÝCH, VYPRÁVÍ HNED DVA
PŘÍBĚHY – O NAROZENÍ A DĚTSTVÍ FRANTIŠKA
PALACKÉHO A O JEHO VNUČCE MARII ČERVINKOVÉ-
RIEGROVÉ, JEJÍ ZÁLIBĚ VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ,
CESTOVÁNÍ A UCHOVÁVÁNÍ RODINNÉ PAMĚTI
A PŘÍBĚHŮ JEDNOTLIVÝCH JEJÍCH ČLENŮ. OBRAZ,
JEHOŽ AUTORKOU JE PRÁVĚ MARIE ČERVINKOVÁ-
RIEGROVÁ, ZOBRAZUJE RODNÝ DOMEK PALACKÉHO
V HODSLAVICÍCH. JAKÉ BYLY OKOLNOSTI VZNIKU
TOHOTO OBRAZU A JAKÁ BYLA JEHO AUTORKA?

FOCUS

Marie Červinková-Riegrová

Marie Terezie Riegrová se narodila dne 9. srpna 1854 v pokoji v rozlehlém bytě manželů Marie Riegrové-Palacké (1833–1891) a Františka Ladislava Riegra (1818–1903) v Pasířské ulici (dnešní Palackého ul.) na Novém Městě pražském. O tři dny později byla pokřtěna v přítomnosti své kmotry, babičky Terezie Palacké (1807–1860), v chrámu Panny Marie Sněžné. Mariino dvojsečné štěstí spočívalo v množství zděděných vloh po několika rodových liniích. Po babiččině linii, rodině Měchurových, získala výrazný hudební talent, který celý život rozvíjela. Márinka, jak dívky doma říkali, vyrůstala v prostředí prodchnutém hudbou, ve kterém členové rodiny hráli na jeden i více hudebních nástrojů, zpívali nebo dokonce komponovali. Marie byla zdatnou hráčkou na klavír a velmi dobrou zpěvačkou, hudbu však provozovala pouze v kruhu rodiny a přátel. Ačkoliv hudbu a rytmus cítila, tanec si kupodivu neoblíbila a nikdy nepatřil k jejímu preferovanému uměleckému vyjádření. Do dějin hudby se zapsala jako libretistka opery Karla Šebora Zmařená svatba (premiéra 1879) a oper Antonína Dvořáka Dimitrij (premiéra 1882) a Jakobín (premiéra 1889). Společnou zálibu v hudbě sdílela se svým manželem Václavem Červinkou (1844–1929), za kterého se prov-

dala v roce 1874. Hudba a zpěv v jejich domácnosti na záměčku Maleč u Chotěboře zněla během tmavých zimních dní, kdy hospodářské činnosti neodváděly ředitele velkostatku Červinku tak často do terénu, hudba zněla i v letních měsících, kdy na Maleč jezdila široká rodina i přátelé a konaly se zde domácí koncerty a narozeninová hudební vystoupení.

Po dědečkovi z matčiny strany, Františku Palackém (1798–1876), zdělila Marie jazykový talent (v šesti letech už hovořila plyně francouzsky, dále ovládla němčinu, ruštinu a částečně angličtinu), vášeň pro studium, nadšení pro historii, a především literární nadání. Jestli byla nějaká činnost pro Marii životně důležitá a přinášela jí největší radost, bylo to psaní. Deníky a podobné záznamy všedních i nevšedních dní si vedla zřejmě už od roku 1866 až do své smrti dne 19. ledna 1895. Deníkové zápisy psala pro své soukromé účely, jako vzpomínky, sebereflexi, psychohygienu, a také jako podklady pro politický životopis svého otce F. L. Riegra, který se chystala v budoucnu napsat. Ostatně biografií napsala několik. Velmi ceněná byla o Bernardu Bolzanovi, poté vydala i životopisy své matky Marie Riegrové-Palacké a babičky Terezie Riegrové. K tisku také připravila Vlastní životopis svého dědečka Františka Palackého. Sama ve svých zápiscích přiznává, že nejvíce ji těšilo psát povídky, dramata a básně. K její další odborné publikaci patřila kniha o sociální péči, které se bez přestávky celoživotně věnovala, a kde vidíme především zásadní vliv její matky, která ji do péče o potřebné zasvěcovala už od útlého věku.

Rozhled duševní, literární a výtvarný jí bezesporu přinášelo cestování po tuzemsku i v cizině. Její prarodiče a rodiče často cestovali, malá Márinka jezdila s nimi, a ve vnímavé dívence zanechaly všechny pobyty hluboký otisk. První velké cesty v dětství absolvovala do přímořských klimatických lázní v Nice. V dospělosti

se do Itálie vrátila ještě na několik týdnů na jaře 1888.

V době studií (čtyři měsíce v roce 1869) Marie pobývala v dívčím penzionátu ve Frankfurtu nad Mohanem. V prvních letech manželství podnikli Červinkovi cestu do Paříže. Mocným estetickým zážitkem byl jistě pobyt v krásném prostředí hor v Arco u Lago di Garda, který podnikla s přítelkyní z dětství Annou Lauermannovou-Mikschovou (1886) a poté s otcem (1892). V 80. letech 19. století Marie často doprovázela svého otce do Vídně a byla přítomná jeho politickým aktivitám. Jak bylo jejím zvykem, zážitky z cest si zaznamenávala a díky svým výtvarným vlohám si mohla určité výjevy i skicovat. Také v dopise radila své mladší sestře Libuši: „Radím Ti, aby sis hleděla ze svého pobytu v cizině zachovat hodně památek – předně kreslí, co můžeš, sbírej fotografie, květiny – piš si pilně deník – jednou Ti to bude milou upomínkou, budeš si na to ráda vzpomínat.“

foto: Surozenci Riegroví (Marie, Libuše, Bohuš) a Václav Červinka, začátek 80. let 19. století (Archiv Národního muzea, osobní fond Bohuš Rieger ml.)

Lze s jistotou říct, že Marii Červinkové-Riegrové byl pojem nečinnosti neznámý. Do zvláštní knihy si zapisovala své povinnosti. Práci měla rozdělenou dle hodin na domácí práce, šití a správký, vaření, práce literární, korespondenci, povinnosti spolkové, malbu a čtení. Jedna práce honila druhou. Anna Lauermannová-Mikschová píše, že ve chvílích, kdy „ji unavení

přemohlo přes příliš a nedovolovalo jí, aby chopila se péra... chápala se často palety a štětce... malovala, aby se zotavila“. Díky její zálibě tak vznikla celá řada obrázků, které se mezi přáteli a příbuznými uchovávaly jako drahé památky a které se dochovaly i nám v Památníku Františka Palackého a Františka Ladislava Riegra (obrazy Semilského mlýna, zámků Maleč a Lobkovice).

foto: Marie Červinková-Riegrová, 70. léta 19. století (Národní muzeum)

Kdy a kde se ale vzala Mariina záliba v malování? V 19. století patřilo kreslení a malování k základním dovednostem, které se očekávaly od dobře vychované měšťanské dívky. Nešlo jen o projev uměleckého talentu — výuka kresby byla chápána jako součást kultivace vkusu, trpělivosti a jemnosti, tedy vlastností považovaných za typicky „ženské“. Dívky se učily základy perspektivy, studovaly přírodu a kopírovaly předlohy, často pod vedením soukromých učitelů. Kreslení jim mělo sloužit jako elegantní volnočasová aktivita a zároveň jako dovednost, kterou se mohly prezentovat ve společnosti. V případě Marie Červinkové-Riegrové měla největší vliv na formování její osobnosti maminka Marie. V deníku dvanáctileté Márinky na podzim 1866 čteme: „Maminka mi oznámila, že budu chodit dvakrát týdně do hodin kres-

lení slečny Mánesové, sestry Mánesa, toho malíře.” Od té doby byla, s přestávkami, které způsobily její ozdravné pobyty v cizině, pilnou studentkou Amálie Mánesové až do roku 1874, kdy se vdala. I po svém sňatku se u slečny Mánesové, pokud byla zrovna v Praze, učila.

Amálie Mánesová

Amálie Mánesová, sestra Josefa a Quida Mánesových, působila od roku 1841 jako učitelka kreslení v měšťanských a šlechtických rodinách. Nejprve přejala zakázky svého otce Antonína, ale v roce 1853 začala vyučovat ve vlastní malířské škole pro paní a dívky, kterou si otevřela nejprve v bytě ve Spálené ulici v Praze. V šedesátých a sedmdesátých letech vyučovala v průchozím domě ústícím z Široké ulice do ulice Vodičkovy, dnes na místě Hlávkovy paláce. K jejím stálým žákům patřily Marie Riegrová-Palacká a později i obě její dcery Libuše Bráfová a Marie Červinková-Riegrová, spisovatelka Anna Lauermanová-Mikschová nebo malířka Zdenka Braunerová. Amálie sama malovala v přírodě, ale své studentky do přírody nevodila. Školila je pouze pomocí domácích předloh, které sama tvořila v plenéru. Nejvíce se věnovala intimnějším krajinným výsekům, vyhledávala okraje lesů a vesnic, venkovské chalupy, zajímal ji život na zápražích a zahrádkách, na polích o žních. Nejčastěji zaznamenávala krajinu v okolí zámků, kde v letních měsících působila jako učitelka kreslení ve šlechtických rodinách Thunů v Děčíně a v Benešově nad Ploučnicí, u Aehrenthalů na Hrubé Skále, u Koců z Dobrše v Újezdu sv. Kříže, u Sylva-Taroucců-

-Unwerth v Pohledu u Německého Brodu či u Salmů v Rájci na Moravě. V duchu dobových zvyklostí dopracovávala své kresebné a akvarelové náčrty pořízené v plenéru do oleje v ateliéru a ty potom zadávala svým studentkám ke kopírování. Její práce jsou dnes rozptýleny více mezi soukromými sběrateli, méně mezi sbírkovými institucemi. V Památníku Františka Palackého a Františka Ladislava Riegra se nachází čtyři její akvarely a jedna olejomalba zobrazující pohledy na Hruboskalsko a Havlíčkovobrodsko.

foto: Amálie Mánesová, Chalupa se stromem, kolem 1870 (Národní muzeum – Jana Butzke)

Díky vzpomínkám Anny Luermannové-Mikschové víme, jak hodiny u slečny Mánesové vypadaly: „Třikrát v týdnu v odpoledních hodinách bývalo živo v prvním ze dvou pokojů. Za každým malířským podstavcem vykukovala mladá dívčí tvář, slovy, žerty i dívčím chichotáním bylo jako míči házeno od podstavce k podstavci; ač se vážně pracovalo, tož se přece vědělo, že slečna Mánesová nepokazí žádný žert. Slečna, otlá a trochu těžká, přisedala od podstavce k podstavci, pepříc opravy své tužky i svého štětce poznámkami suchého humoru. „Tohle je kontura! Nenapila se jim ta chalupa kořalky, že stojí tak nepevně na nohách. Prosím jich, vezmou tužku, cvičují si ten Baumschlag na papírku – tohle, co tu udě-

lali, je pometlo a žádný strom... bylo-li příliš mnoho oprav, zaťukala slečna Mánesová na dveře druhého pokoje, v nichž se po chvíli objevil muž v obnošeném kabátě, s rudou, podivuhodně nehybnou tvář, jakoby ustrnulou ve chvíli jakéhos životního úděsu. Vstoupil, aniž pozdravil, usedl k štafli některé pokročilejší žákyně, vymazal několikrát mávnutím ruky špatně sedící konturu, opravil ji několika tahy tužky; povstal, přisedl za druhou štafli a aniž slova promluvil opravoval takto akvarely a oleje.“ Tento popis odpovídá také líčení Libuše Bráfové, Márinčině mladší sestře, která uvedla, že děvčata chodila do hodin k Mánesové ráda a nikdy se tam nenudila, práce se odbyvala při čilé rozpravě o většinou zajímavých tématech. Mánesová své studentky nikdy nekárala a nezrazovala je od jejich samostatné práce, někdy si pouze po straně posteskla: „...a to ona ten pinslík drží jako měchačku, že radši nedělá melšpeisy a omáčky”.

Marie se u Amálie Mánesové naučila během šesti let kreslit a malovat akvarelovými barvami. Mánesová byla sympatická živá Mariina povaha a zamlouvala se jí její svižnost v práci, protože té si u svých žáček nejvíc vážila. Márinka byla velmi pilná studentka a malířka jí dávala předlohy i domů. Když odjížděla na Maleč, dostávala od své učitelky návod, jak si má počínat při malování v plenéru. Marie jí na oplátku z Malče přivázela mnoho květin, ze kterých pak měli radost všichni sourozenci Mánesovi.

Mladá Márinčina léta byla naplněna studiem, malbou, hudbou a psaním. Umělecké aktivity pro ni nebyly jen zájmem, ale způsobem, jak vyjádřit vlastní citlivost a hledat své místo ve světě. Právě v této době se také setkala s Václavem Červinkou, kterého si 28. září 1874 vzala za manžela. Svatba se konala v komorním prostředí domácí kaple na zámku v Malči, obklopeném klidnou krajinou, kterou protéká řeka Doubravka. Od tohoto okamžiku se Maleč stala jejím stálým domovem. Zařizování nové domácnosti jí sice zabralo mnoho času a energie, přesto si dokázala uchovat prostor pro vlastní záliby. I v nové roli

manželky se nadále věnovala malbě, hudbě a četbě, přičemž v manželovi našla nejen společníka, ale i člověka, který její umělecké snahy chápal, podporoval a upřímně oceňoval, neboť sám rovněž maloval. Po svatbě se začala také věnovat olejomalbě, kterou se v Praze učila u profesora Aloise Kirniga (1840–1911).

Hodslavická chaloupka

Vraťme se ale ve vyprávění k naší malbě hodslavické chaloupky Františka Palackého. Pro znovuoobjevení jejího příběhu je důležitá Mariina cesta v září 1879 na Moravu, do Rožnova na odhalování pomníku Františka Palackého. Cestu podnikla jako doprovod svého otce, který původně přemlouval syna Bohuše, ten odmítl, naopak Marie nadšeně souhlasila. Jelikož Riegrovi dostali pozvání na rožnovskou akci pozdě, museli jet na noc povozem z Malče do Pardubic a dále vlakem na Moravu. Ráno si udělali přestávku ve Valašském Meziříčí, kde si Marie koupila malířské potřeby: „Vra-

foto: M. Červinková-Riegrová, Hodslavice – r. d. Františka Palackého, 1880 (Národní muzeum – Jana Butzke)

celi jsme se přes náměstí a tam koupila jsem si papír, gumu, lepenky a štíflíky, abych si místy něco nakreslit mohla.“ Poté se skupina přesunula do Rožnova, kde proběhlo slavnostní odhalení sochy Palackého, na tribuně se při prosloveh vystřídalo několik řečníků, mj. i F. L. Rieger. Poté byli na slavnostním obědě a večer v divadle a na taneční zábavě. Další den odjeli do Hodslavic, kde se u domku Palackého setkali s rodinou dědečka. Popis cesty je zaznamenán v přepisu zápisků Marie Červinkové-Riegrové otiskovaných v Památkách na oslavu stých narozenin Františka Palackého. Marie popisuje stav domku takto: „Malá chaloupka šindelem krytá, zcela tak stavěná, jak naše bývají. Asi v prostřed jsou dvěře, k nimž vstupuje se po dvou stupních a které vedou do úzké předsínky, chodbičky. Na levo vstupuje se do síně, která bývala dříve obývána. Má tři okna, dvě do předu a jedno do zahrady. Je nyní zcela pusta, i okna na vypadnutí. V rohu stojí blíž dveří veliká, stará kamna. Z nářadí není tam nic nežli malá skříňka visící, ve které prý dříve bývaly knihy. Za touto síní je malý kumbálek s jediným okénkem do zahrady, nízký a nyní zcela pustý. V tom se dědoušek narodil. Na druhé straně domku jsme nebyli; tuším, že tam bydlí výměnkář z rodiny Palackých—opilec. Před domem, mezi domkem a zahradou, je dosti široká cesta, pod okny je dlažba z velikých kamenů. Mezi dvěma okny na levé straně domku (stojíme-li k domku tváří obráceni) zasazena je velká mramorová deska se zlatým nápisem. Desku tu zasadili tam Frenštattští asi před třemi roky. Byla ověčena, jakož i vrata domu. Na téže straně přiléhá k průčelí domku zahrádka ovocná dřevěným plotem ohrazená. Před domem za cestou je taktéž zahrada k domu patřící, v ní stojí stodola. Kromě ovocných stromů jsou tam keřky angreštové, malinové, něco zeleniny a plno květin. Zahrádka ta táhne se tak daleko jako stavení, na levo, kde stojí stodola, ještě dále, dolů pak má svah a skoro až k silnici se rozprostírá. Na pravé straně domku je malý dvoreček, za ním chlívky; ku zdi stavení přiléhá šindelem a prkny krytý přístěnek. Střecha stavení jest vysoká,

velmi chatrná a z části zelenavým mechem porostlá.“ Navštívili také oba místní kostely, katolický i evangelický, a rozprávěli s místními. Marie si zaznamenala, že si rychle naskicovala domek: „Pak zašli jsme do domku pana starosty, kde nám uchystali masitou snídani neb oběd, bylot již poledne. Vytratila jsem se z pokoje a šla si obkreslit dědečkův domek, který byl přímo vedle. Neměla jsem k tomu mnoho času — za několik minut se již po mně sháněli.“ Po obědě se rozloučili a odjeli do Frenštátu, kde byli opět bouřlivě přivítáni a dobře pohoštěni. Marii se přes některé negativní vjemy (často špatná čeština u městského obyvatelstva, více „němčení“ než v Čechách) pobyt na Moravě líbil (především příbuzenstvo v Hodslavicích) a zapsala si, že „.....snad pak opět zatoužím podívat se tam, podívat se zároveň se všemi svými drahými, do údolí posvátného hostě ku kolébce dědečkově!“

Po návratu ze své moravské cesty na Maleč v září 1879 začala malovat hodslavickou chaloupku na základě svých skic a také po paměti. V dubnu následujícího roku si dala předsevzetí obraz dokončit a skutečně se mu intenzivně věnovala. Dny trávila převážně u malířského stojanu — někdy pracovala už od rána, jindy pokračovala po obědě, třeba když tvořila oblohu nad chaloupkou. V zápiscích z 20. a 21. dubna Marie uvádí: “ve středu a ve čtvrtek malovala velmi pilně i byla jsem nešťastná, že jsem to nedokončila. Nakonec však vytrvala a koncem týdne – v pátek 22. dubna – byla hodslavická chaloupka hotová.

Obrázek, který Marie Červinková-Riegrová ke své spokojenosti v dubnu 1880 dokončila, téměř dokonale odpovídá formulaci popisu, který známe z autorčiných zápisků. Dominantou kompozice je rodný dům napravo, který je zděný a natřený na bílo – tuto informaci Marie ve svém vyprávění neuvedla. Zaujímá téměř celou polovinu obrazu. Jeho střechu zdobí vysoký dřevěný štít, který vytváří výrazný vizuální akcent. U zápraží stojí čelem k divákovi žena v červené sukni, bílé košili s krátkými nabíranými rukávy, černé kordulce se žlutým lemováním a modrém

foto: Manželé Červinkovi, přelom 70. a 80. let 19. století (Národní muzeum)

šátku. Oproti domu, který byl v rodině popisován jako chaloupka, ukazuje její postava skromnost lidského rozměru v krajině a přirozeně tak zdůrazňuje monumentalitu stavení. Levou stranu obrazu vyplňuje zahrádka s plaňkovým plotem, rostlinami a listnatým stromkem. V pozadí uprostřed stojí roubená stodola, postavená kolmo k chalupě. Za ní je vidět věžička kostela, která jako by téměř splývala s budovou stodoly. Výjev doplňují listnaté stromy v okolí a oblačné nebe, které prostupují kousky modré oblohy. Prostor v obraze je budován pomocí cesty ubíhající zpredu směrem do dozadu. Je tak vytvořena přirozená linie, která oko diváka vede do centra obrazu. Barevnost je laděna do hnědých, zelených, bílých a modrých tónů. Hlavní světelný akcent padá na bílou fasádu domu, která tak vytváří středobod pohledu. Kontrast mezi osvětlenou stěnou a temnými střechami a vegetací vytváří příjemné napětí a rytmus.

Palackého rodný dům i jeho okolí je podáno zcela věrohodně. Marie vystihla genia loci věcně a nesentimentálně, tak jak to měla ostatně v povaze. Její styl byl prostý, jednoduchý, popisný a zbavený všech zbytečností. S olejovými barvami pracovala poctivě, dalo by se říci až příliš svědomitě. Vidíme široké tahy štětcem na obloze a bílé fasádě stavení, které střídají tenké tahy při zobrazení plotů kolem chaloupky. Při malbě vegetace se snažila o lehčí styl, založený na

rozpítech skvrnách pomocí deformování štětce. Při veškeré své snaze ale nedokázala například vymalovat detaily popisované mramorové desky se zlatým nápisem. Vidíme, že Marie byla pilná malířka, která ale dosáhla pouze amatérské úrovně. Celoživotní inspirací jí byla Amálie Mánesová, která se s oblibou věnovala právě krajině a venkovským stavením. Na rozdíl od své učitelky, jejíž chalupy u lesa působí idylickým kouzlem a vracejí diváka do vzpomínek na dětství, se nedokázala oprostít – limitována patrně vlastními malířskými schopnostmi – od věcné popisnosti a strohosti. I tak je její hodslavická chaloupka jedinečná. Snaží se svými malířskými prostředky oslovit rodiště milovaného dědečka, připomenout jeho skrovné životní začátky, a především nezapomenout na kořeny její vlastní rodiny.

Závěr

Příběh Marie Červinkové ukazuje pozoruhodnou šíři schopností a zájmů ženy, která vyrůstala v prostředí významné české rodiny a která dokázala všechny své talenty – literární, hudební i výtvarný – propojovat s hlubokým citem pro rodinnou paměť. Její olejomalby nejsou jen dokladem technické dovednosti, ale především svědectvím o lásce k rodinným kořenům, krajině i místům, jež utvářely její život. Hodslavická chaloupka, kterou s takovou pečlivostí zachytila na plátno, se tak stává víc než jen obrazem – je vizuální připomínkou tradice, skromnosti a hodnot, které si Marie nesla celým svým životem. Díky jejímu úsilí se dochovala nejen výtvarná díla, ale i živé svědectví o době, rodině a krajině, jež formovaly nejen ji samotnou, ale i paměť několika generací. Marie Červinková-Riegrová tak nezůstává jen „vnučkou Otce národa“, ale samostatnou osobností, jejíž tvorba a životní příběh stojí za to, aby byl připomínán. Její malby i texty jsou tichým, ale hlubokým dokladem toho, že rodinná historie má svou sílu právě tehdy, když ji někdo s láskou uchovává.

//NEPOSLUŠNÝ ŽÁK: GENERÁL ČETNICTVA BARON JOSEF VON KRONENBERG

JOSEF KRONENBERG BYL PODLE POVĚSTI ROZŠÍŘENÉ V KUNÍNĚ VYSAZEN VE VESNICI PŘI PRŮTAHU VOJENSKÉ JEDNOTKY ÚDAJNĚ JEDNOU MARKYTÁNKOU FRANCOUZSKÉHO PŮVODU A JAKO MALÉ DÍTĚ BYL OBYVATELI PŘEDÁN MAJITELCE PANSTVÍ NA ZÁMEK A TA JE NECHALA VYCHOVÁVAT VE SVÉM VZDĚLÁVACÍM ÚSTAVU. PODLE DALŠÍHO VYPRÁVĚNÍ BYL JEHO OTEC VOJENSKÝM LÉKAŘEM A TÁHL SE SVÝM PLUKEM NA POČÁTKU 19. STOLETÍ KUNÍNEM. ŽENA MU NÁHLE ZEMŘELA A ON NEVĚDĚL CO SI SE SYNEM, KTERÉHO MĚL U SEBE, MÁ POČÍT. HRABĚNKA VALBURGA SE JEJ UJALA A SVĚŘILA DO OPATROVÁNÍ SVÉMU UČITELI VE VZDĚLÁVACÍM ÚSTAVU ANTONÍNU SCHNEIDROVI. POZDĚJI JEJ VYCHOVÁVALA VE SVÉM ÚSTAVU.

Narodil se v roce 1798 v Šoproni jako Josef Kronberger. Jeho otec František byl nižším lékařem u 3. kyrynsnického pluku Vévoda Albert se stálou posádkou v Šoproni a matka Rosina Dienstová pocházela z ne-daleké vesnice Harka. V roce 1805 byl pluk přidělen na německé bojiště, vyznamenal se v bitvách u Wer-tingenu, Jungingenu a Langenau, probil se s dalšími z obležení u Ulmu zpět do Čech a zúčastnil se pak i vítězné bitvy u Štoků.

Již od roku 1806 se s Josefem setkáváme v de-nících ředitele vzdělávacího ústavu Karla Josefa Ju-rendeho a spolu s ním také s Fany Kronbergerovou, patrně jeho malou sestřičkou. Oba náleželi, jak vy-plývá z deníků, mezi nejvíce zlobivé a neposlušné žáky:

15. srpna: Kronberger a Gold se ráno bez dozoru hou-pali na novém zábradlí.

17. srpna: Kronberger měl při sobě množství špen-dlíků, říká, že je našel v ženském pokoji pod postelí.

21. srpna: Učitelka Amálie si mi stěžovala, že Kron-berger nedává vůbec pozor.

26. srpna: Amálie si stěžovala, že malá Fany je zlobivá a nesnášenlivá, při sebemenší věci kolem sebe kope a bije, zvláště když odpovídá jiný, když chce odpo-vídat ona. Hodinu proto zůstala jako by byla poslána ke mně a ve vězení.

27. srpna: Stížnost na Kronbergera, že v zahradě sbíral pod stromy ovoce.

31. srpna: Slavnost v Bartošovickém lesíku - Kronber-ger zůstal za trest sám.

2. září: Učitelka Amálie si stěžovala, že malá Fany se zcela hrubě provinila proti poslušnosti, ještě na trojí až čtvrté napomínání byla neposlušná a včera zase kolem sebe kopala.

3. září: Stížnost Amálie na Fany kvůli neposlušnosti a zlobivosti. - Vyjádření spokojenosti s Kronberge-rem. Nechal jsem si jej k sobě zavolat a vyjádřil jsem mu svou spokojenost.

23. září: Stížnost Amálie na nesnášenlivost Kronber-gera, jak na Válečném kopci tak dnes ráno. Určil jsem, že při naší budoucí zábavě bude z naší společnosti vyloučen.

29. září: Spokojenost s Kronbergerem. Poznámky o Fany, tento týden nebyla jinak zlobivá, ale nepletla a podle údajů Amálie se chovala mileji.

Z deníku Karla Josefa Jurendeho (1806)

Josefova sestra Fany si dokonce vysloužila zvláštní sešit zaznamenávající její chování:

26. října: Šla za závěs, napomínali jsme ji, aby odtud vyšla po dobrém, neuposlechla, Babetta ji vyvedla, chtěla ji posadit na židli, ona se však vzepřela, sedla si na zem a svou zlobu chtěla vybit na Josefovi, který ji nic neudělal. To se stalo, když velcí byli v kostele. Za celý týden ji chybí 13 bodů.

27. října: Hned ráno byla velmi neposlušná, poněvadž po druhém buzení ještě nechtěla vstávat a když vstala z postele, byla přinejmenším půl hodiny v ko-šili, protože byla líná.

Z poznámek o chování Fany Kronbergerové (říjen 1806)

Podle místní tradice měl být Josef neobyčejně talentovaný žák, kterého hraběnka brzy umístila do Tereziánské vojenské akademie nebo do dalšího vo-jenského vzdělávacího ústavu. Podle dalšího hodno-věnnějšího vyprávění se však ani ne ve 14 letech proti její vůli dal naverbovat do armády a jako tambor se ještě zúčastnil tažení proti Napoleonovi. To potvrzuje také asentní listina, jíž byl jako dobrovolný kadet při-jat v prosinci roku 1813 v Poličce ve východních Če-chách do 6. batalionu polních myslivců. V roce 1814 se vyznamenal jako mladý kadet při obléhání Hüningenu a roku 1815 u Cosne a Sury en Vauxe. V dubnu 1821 pak následovalo jeho povýšení na poručíka. Teprve jako poručík se měl odvážit přijít hraběnce na oči.

V červenci 1830 byl již nadporučíkem, v červenci 1835 hejtmanem a jako takový si získal mimořádné zásluhy v 2. kompanii 6. mysliveckého batalionu. Mezi jiným byla za znamenitou uznána jeho metoda šermo-vání bajonetem. V červenci 1848 povýšil na majora a velitele zmíněného mysliveckého batalionu, na konci října s ním pochodoval do Prahy a následně do Uher. Počátkem roku 1849 s ním byl přidělen k 2. armád-nímu sboru a 26. února 1849 se vyznamenal v bitvě u Kapolna. V čele svého batalionu pak bojoval také v bitvách u Komorna a Abbda. Za hrdinství mu byl císařem propůjčen vojenský Záslužný kříž a Leopoldův řád a následovalo jeho povýšení do rytířského stavu s titulem von Kronenberg.

Po uzavření míru byl rytíř Josef von Kronenberg jako jeden z nejzasloužilejších vojáků povolán do Prahy do nově zřizovaného četnictva a pověřen or-

ganizací 2. četnického pluku pro Čechy. Jeho záslu-hou zde byla v letech 1851–1855 adaptována budova zrušeného dominikánského kláštera na Malé Straně v Praze na četnická kasárna a Školící sál byl vyzdoben rozměrnými nástěnnými malbami známého malíře Viléma Kandlera (1816–1896) s motivy záchrany z růz-ných nebezpečí života a četnických ctností. Výz-doba sálu byla uvedena v život s vedením a podpo-rou Pavla Aloise Klara (1801–1860), syna zakladatele Klárova ústavu slepců v Praze, filantropa, mecenáše umění a zakladatele moderní výtvarné kritiky, a byla dokončena roku 1857. V témže roce pak tiskem vyšel jeho pamětní spis, jehož součástí se staly také gra-fické přepisy malířské výzdoby sálu. 29. února 1856 si kasárna během své návštěvy Prahy prohlédl také císař František Josef I.

Zde v Praze se také setkává se svým spolužákem ze zámecké školy v Kuníně Františkem Palackým. Pa-lacký je českým buditelem, Kronenberg stojí na úplně jiném břehu a je zakladatelem českého četnictva.

Roku 1850 byl Josef von Kronenberg povýšen na plukovníka, v roce 1854 obdržel řád Železné koruny 2. třídy a podle řádových stanov byl povýšen do stavu svobodných pánů. Jeho zásluhy ocenil rovněž Saský král předáním komturského kříže 2. třídy Albrech-tova řádu. V roce 1856 byl povolán do výkonu služby u generální inspekce četnictva ve Vídni, kde působil až do svého penzionování. Při odchodu do penze roku 1859 byl povýšen na generálmajora a s rodinou pak žil v Linci v Horních Rakousích.

Roku 1847 se oženil s Julií Hentschovou, dcerou Josefa Hentscheho (1783–1841), gymnaziálního pro-fesora filozofie v Chebu, jehož dvě jím podepsané knihy vplynuly také do zámecké knihovny v Kuníně. Z manželství se narodilo pět dětí, rod však vyhasnul po ženské linii dcerou Hermínou Julií (1848–1908), provdanou za pozdějšího generálmajora Antonína Františka Josefa, šlechtice Chavanne-Wöbera (1841–1908). Do Kunína s rodinou často zajížděl jako host majitele zámku Bedřicha Emila Schindlera. Sám rok před smrtí sepsal vzpomínky na svá školní léta v Ku-níně. Baron Josef von Kronenberg zemřel v noci 10. června 1883 ve své rozlehlé vile v lázeňském místě Kirschlag u Lince a jeho tělo bylo pochováno o dva dny později na jeho přání bez vojenských poct na hřbitově v Linci.

Foto: Malby ve Školícím sále četnických kasáren v Praze (autorka: Barbora Nebeská)

Foto: Malby ve Školícím sále četnických kasáren v Praze (autorka: Barbora Nebeská)

//KRAJINOU HODSLAVIC

VARIA LUKÁŠ MACEČEK

VARIA

MEZI NOVÝM JIČÍNEM A HŘEBENEM
VEŘOVICKÝCH VRCHŮ SE ROZKLÁDAJÍ
HODSLAVICE PROSLAVENÉ ZEJMÉNA JAKO
RODIŠTĚ FRANTIŠKA PALACKÉHO. NENÍ
TO VŠAK JENOM OSOBNOST FRANTIŠKA
PALACKÉHO, ALE I KRAJINA SAMOTNÁ,
KTERÁ TU VYPRÁVÍ SVŮJ VLASTNÍ PŘÍBĚH.
PODOBA DNEŠNÍ KRAJINY JE VÝSLEDKEM
DLOUHOTRVAJÍCÍCH PŘÍRODNÍCH PROCESŮ
SPOJENÝCH ZEJMÉNA V POSLEDNÍCH
NĚKOLIKA MÁLO STOLETÍCH S LIDSKOU
ČINNOSTÍ, KTERÁ VÝRAZNĚ PROMĚNILA
TVÁŘ KRAJINY, KDE ŽIJEME.

Jak vznikla krajina kolem Hodslavic

Příběh vzniku místní krajiny se datuje do dávných dob, přesněji do období křídý, které bylo obdobím intenzivní tektonické činnosti. Probíhaly zde vulkanické erupce, zemětřesení, horotvorné pohyby a posuny kontinentů – tehdejší rozložení pevnin se značně lišilo od toho, jak jej známe dnes. Později v třetihorách i nadále pokračovala zvýšená horotvorná aktivita, jejímž výsledkem byl vznik rozsáhlých horských systémů, včetně Moravskoslezských Beskyd a Podbeskydské pahorkatiny, které byly dále modelovány v nejkratším a stále probíhajícím období čtvrtohor. Z dnešního pohledu se toto všechno zdá až nemožné. Všimavému pozorovateli však sama krajina poskytuje nemalé množství vodítek. Například vrcholy Veřovických vrchů jsou výraznou připomínkou dávných tektonických pochodů. Ty zemskou kůru zdvihaly a snižovaly, ohýbaly, lámaly a přesouvaly obrovské množství hornin na dlouhé vzdálenosti.

Na rozhraní pahorkatin a hor

Hodslavice se rozkládají na pomezí Podbeskydské pahorkatiny a Moravskoslezských Beskyd. Převážná část katastrálního území je z geomorfologického hlediska situována v Podbeskydské pahorkatině,

konkrétně pak v západní části Frenštátské brázdy. Ta představuje rozsáhlou vnitrohorskou sníženinu s mírně zvlněnou krajinou v předpolí Moravskoslezských Beskyd táhnoucí se od Hodslavic až k Ostravici. Ona sníženina zároveň v oblasti Hodslavic odděluje Veřovické vrchy od severně ležící rozsáhlé Štramberské vrchoviny, která okrajově zasahuje do severovýchodní části Hodslavic. Jižní část spadá k Moravskoslezským Beskydům, respektive do Radhoštské hornatiny. Ta zasahuje do Hodslavic svou západní částí v podobě Veřovických vrchů. V podvrcholové části Veřovických vrchů, v oblasti Trojačky, pramení vodní tok Zrzávka protékající Hodslavicemi. Trojačka (709 m) je zároveň nejvyšším bodem katastrálního území Hodslavic. Strmé severní svahy těchto vrchů vytvářejí působivou horskou hradbu dotvářející krajinný ráz celého okolí.

Co nám vypráví neživá příroda

Oblast Hodslavic je zajímavá i svou geologickou stavbou, která v konečném důsledku udává ráz místního pestrého reliéfu. Nachází se v okrajové části Západních Karpat, které vznikaly v druhohorách a třetihorách. Hlavním činitelem vzniku tohoto pohoří je takzvaný alpínský horotvorný proces, ve kterém došlo k vyvráždění mohutných komplexů

mořských usazenin, místy protkávaných vulkanickými horninami. Tyto horniny pak byly vlivem tektonických procesů přibližně před 13 miliony let ve formě příkrovů nasunuty od jihovýchodu na vzdálenost desítek kilometrů do dnešní polohy. Právě tyto procesy stály u zrodu Podbeskydské pahorkatiny a Moravskoslezských Beskyd. Nejstaršími horninami odkrytými v této oblasti jsou pískovce a jílovce, které jsou místy protkány vulkanickými horninami. Tyto horniny jsou označovány jako horniny těšínitové asociace a jsou výhradně spojovány se sedimentárními horninami hradištského souvrství, v nichž jsou uloženy. Vznik těchto hornin je výsledkem relativně krátkého období intenzivní podmořské vulkanické činnosti a svým mineralogickým a chemickým složením jsou vzácné i z hlediska jejich celosvětového rozšíření. Tyto horniny se vyskytují v úzkém pruhu táhnoucím se od Hranic na Moravě přes Český Těšín až do Polska někam k městu Bielsko-Biala. Hezké odkryvy těchto hornin se nacházejí například v nedalekém Kojetíně nebo Stráníku. V Hodslavicích byly těženy pro místní účely v dnes již zaniklých lomoch. Směrem k Veřovickým vrchům se můžeme setkat s o něco mladšími sedimentárními horninami veřovického a lhoteckého souvrství. Ve veřovickém souvrství převažují sazově černé jílovce, kdežto ve lhoteckém souvrství převažují různé typy jílovců

nad pískovci. Pro obě tato souvrství spolu s výše uvedeným hradištským souvrstvím je charakteristickým znakem přítomnost pelosideritů. Jedná se o chudé železné rudy, které byly v oblasti Podbeskydské pahorkatiny těženy již od 16. století. Hřeben Veřovických vrchů budují mohutné pískovce godulského souvrství, které se usazovaly na dně moře v období svrchní křídý před zhruba 90 až 75 milióny let. Horniny tohoto souvrství jsou základním stavebním kamenem celých Moravskoslezských Beskyd. Ve veřovických vrších můžeme pozorovat rozsáhlé výchozy těchto pískovců například v oblasti Huštýna nebo Velkého Javorníku.

Krajina, která si zachovala klid

Krajinu Hodslavic tvoří mírně zvlněné pahorky Podbeskydské pahorkatiny plynule přecházející v lesnaté svahy Veřovických vrchů a vytvářející mozaiku luk, polí, sadů a lesů. Staré cesty lemované stromy, potoky v údolích i starší usedlosti připomínají dlouhodobé a praktické soužití člověka s okolní přírodou. Díky této rovnováze si Hodslavice a jejich okolí uchovaly svůj osobitý ráz. Jde o krajinu, která není výrazná dramatickými kontrasty, ale působí přehledně, klidně a přirozeně.

Josef Václav Sládek
František Palacký k stoletým jeho narozeninám
1898

Na slávy němé rty svou ruku vložil
a řekl: „Mluvi!“ – A žezlo, purpur králů
vzal mohylám. – Prach rozmetaný ožil
a vztyčil se jak obr zpod přivalu
slz porobencův. – A jak On tu stojí
v své velikosti majestátném klidu
v spor věků hledě, vstříc mu duní v boji
mohutné srdce vzkříšeného lidu.

Slyš jeho tlukot: Hněv a vzdor je v něm,
vzkřik udupaných, temné pozahřmění -
A On, jak hledí do příboje vření
svým volá velkým prorokovým rtem:
„Bud' silen, lide můj – je tvá ta zem!
Jen klid. – A nikdy sebe zapomnění!“

Muzeum
Novojičínka

150
F. Palacký

Muzeum bulletin číslo SP/26,
nepravidelná periodičita, datum vydání: 15. dubna 2026
Vydává Muzeum Novojičínka, příspěvková organizace,
IČO 00096296, sídlem na ulici 28. října 51/12 v Novém Jičíně
Muzeum bulletin ISSN 2787-9518 (Print)
Muzeum bulletin ISSN 2787-9526 (Online)

Šéfredaktor: Pavel Dvořák
Jazyková korektura: Zuzana Tvrďá
Grafická úprava a sazba: Ondřej Feilhauer
Tisk: Printo, s.r.o.
Evidenční číslo: MK ČR E 24121

PALACKÉHO ROK

V MUZEU NOVOJIČÍNSKA KALENDÁŘ AKCÍ

7. 2.	PALACKÉHO VÝROČNÍ BÁL
(zámecký ples)
od 19:00, Zámek Kunín (vstup od 18.00)
3. 3.	LITERÁRNÍ ODKAZ FRANTIŠKA PALACKÉHO
(přednáška)
od 18.00, Knihovna Nový Jičín
24. 3.	MOJE DRAHÁ TEREZIE, MŮJ MILÝ FRANTIŠKU
(literárně–dramatický pořad s hudbou)
od 17.00, Žerotínský zámek Nový Jičín
21. 4.	MALÝ FRANTIŠEK VE ŠKOLE ANEB PODOBA A ZPŮSOB TEHDEJŠÍ VÝUKY
(přednáška)
od 17.00, Žerotínský zámek Nový Jičín
13.–14. 6.	JAK SE BYDLELO U PALACKÝCH
(přednáška s prohlídkami rodného domu)
od 10.00 a 14.00, Rodný dům F. Palackého Hodslavice
13.–14. 6.	POUŤ V HODSLAVICÍCH
4.–5. 7.	JAK SE OBLÉKALI LIDÉ V HODSLAVICÍCH A OKOLÍ NA PŘELOMU 18. A 19. STOL.
(přednáška s prohlídkami rodného domu)
od 10.00 a 14.00, Rodný dům F. Palackého Hodslavice
26. 10.	VLASTENECKÝ ŠPERK V DOBĚ F. PALACKÉHO A F. L. RIEGRA
(přednáška)
od 9.00 a 13.00, Žerotínský zámek Nový Jičín
9. 11.	U PALACKÝCH A RIEGRŮ
(přednáška)
od 9.00 a 13.00, Žerotínský zámek Nový Jičín

PALACKÝ A TI DRUZÍ. FILANTROPIUM NA ZÁMKU V KUNÍNĚ
(panelová výstava)
červen–říjen, Zámek Kunín

NÁRODNÍ
MUZEUM

VÝSTAVA | Exhibition

FRANTIŠEK PALACKÝ

1798–1876

Historická budova Národního muzea, Václavské náměstí 68, Praha 1 | www.nm.cz

S podporou

Ministerstvo
kultury

Generální partner Národního muzea

SKUPINA ČEZ

Partneři Národního muzea

SKODA

Generální mediální partner Národního muzea

Česká televize

Hlavní mediální partner Národního muzea

Český rozhlas

Partner výstavy

BOHEMIA SEKT
Olavý Pivovar